

l'ora marítima i el massís del montgrí

per
JOSEP VERT i PLANAS

No és la nostra intenció endinsar-nos en l'anàlisi dels versos d'aquest famós poema, escrit a finals del segle IV d'aquesta era per Ruf Fest Aviè.

Hi ha molta bibliografia al respecte i nosaltres hem extret el que considerem que fa referència a la nostra costa mongrinenca del treball del professor M. Almagro que va publicar a la revista "Ampurias", ⁽¹⁾ el qual es va emparar en els textos i en la traducció del professor A. Schulten. ⁽²⁾

Dos dels llocs citats en el poema, i relatius al "periple" per la nostra costa empordanesa, que han motivat diferents controvèrsies són el CAP CELIBÀNTICUS i la situació de CYPSELA.

Pella i Forgas, en la seva "Historia del Ampurdán", situa el Celibànticus en el Cap de Begur o Cap Salat, avui Cap Sa Sal, el més sortint de la costa abans d'engolfar la badia de l'Estartit, cosa que fou acceptada per la majoria dels historiadors; en canvi la situació de Cypsela a la Fonallera és molt més discutida i l'opinió general la situa en el poblat greco-indígeta d'Ullastret.

Una gran majoria d'estudiosos dels pobles hel·lènics, no l'accepta perquè considera el seu nom, en els versos del poema, una remembrança d'una llegendària ciutat grega.

En aquest breu treball, il·lustrat amb diferents dibuixos de la costa que considerem relatius a aquelles estrofes de l'Ora Marítima, que poden lligar paisatge i poema, creiem aportar uns suggeriments sobre els emplaçaments dels topònims emprats per Aviè i que poden ser més ben interpretats amb el dibuix, pels coneixedors del litoral marítim.

Si alguna vegada podeu fer el trajecte marítim del Cap de Begur fins a Montgó, no massa ran de costa ni tampoc molt mar endins, enfilant proa al Freu, entre la Meda i el Cap de la Barra, en un dia de mar calma —com la que va trobar possiblement el navegant en passar-hi—, podreu evocar els passatges dels esmentats versets.

Després del Cap de Begur, remuntant a tramuntana, els mariners dels primers segles, trobarien el gran golf, en l'horitzó del qual destacava la silueta de les tres muntanyes motgrinenques, prolongades fins a mar per la Collada del Mont Pla, on destacaven els dos molucs de les Maures, "com dos pics decantats vers els núvols", i al faldar d'aquests, en platja arraconada, dues petites cales redossades de tramuntana.

Passat el Freu, el litoral es torna feréstec. Grans despreniments de roques calcàries dels penya-segats formen esculls, que sobresurten a manera de petits illots

(1) ALMAGRO, M.: Las fuentes escritas referentes a Ampurias, Vol. XII, pàg. 145 i altres.

(2) SCHULTEN, A.: Fontes hispaniae antiquae. Vol. I. Barne, 1922.

a quasi tota la costa. Mentre en el seu fons, en dia tranquil, d'aigües quietes, s'entreveuen profunditats esgarrifores, amb fondals que es perden en un abisme entre el verd i negrenc.

És la costa aspra i feréstega de tot el litoral, fins arribar a la Punta de Montgó, on l'embarcació emprèn la direcció Nord, deixant a Ponent la plana de Sant Pere i de Castelló, amb els rius Fluvià i Muga que desguassen en les seves platges, mentre enfront la serralada de les Alberes amb els seus cimals retalla l'horitzó pel costat de tramuntana confontent-se a la ratlla de mar el Cap de Roses i el Cap de Creus, aquest, inici de les estribacions del MONS PIRINAE.

Cal fer esment, i és molt important tenir en compte en tots els estudis històrics i geogràfics relatius a la plana de Torroella, que el riu Ter, des dels períodes històrics

més antics, no desguassava a la badia i Platja de l'Estartit. Això no fou fins a finals del segle XIII i, definitivament, fins a primers del segle XIV.

La platja arribava ran de la vila de Torroella i, prop de Gualta i Fontanilles, ja en l'època grega i romana, fou la ruta marítima de la ciutat ibèrica d'Ullastret. El tràfic mercantil més important es feia per mar, va perdurar fins a l'edat mitjana i la platja de Torroella n'era el port marítim amb duana.

Són molts els historiadors, geògrafs i cartògrafs actuals, en cartes i mapes relatius a èpoques anteriors als segles esmetats, assenyalen el Riu Ter a la platja de l'Estartit sense tenir en compte aquella gran badia, mentre aquest tenia la seva desembocadura per la banda de Garbí del turó de la vella Empúries.

* * *

ORA MARÍTIMA Rufus Festus Avienus

... vénen després els rudes INDIGETES
gent aquesta rude, gent ferotge en la cacera i habitant d'amagatalls.

El Cap CELEBANTICUS estén després la seva esquena en el salat mar,
que hi hagi estat amb ell la ciutat de CYPSELLA és ja sols un rumor,
puix cap vestigi de l'antiga urbs no conserva l'aspre sòl.
Allí s'obre un port en un gran golf
i en gran extensió penetra el mar en la còncava terra;
després del qual es recosta el litoral INDICETE fins al vèrtex del CAP PIRINEU.

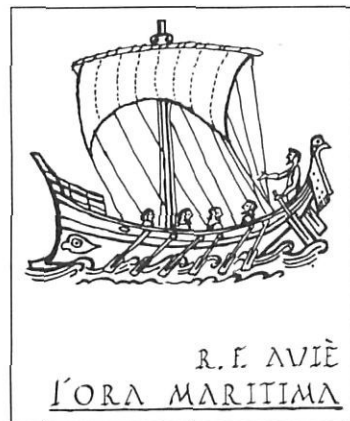
Després d'aquell litoral, que ja hem dit jau tirat enrera,
s'aixequen els MONTS MALODES, i s'alcen d'entre les ones dos esculls
dirigint-se cap als núvols el doble cim.

Entres aquests, endemés, jau extensament un port
no estant exposat el mar a quasevol vent.

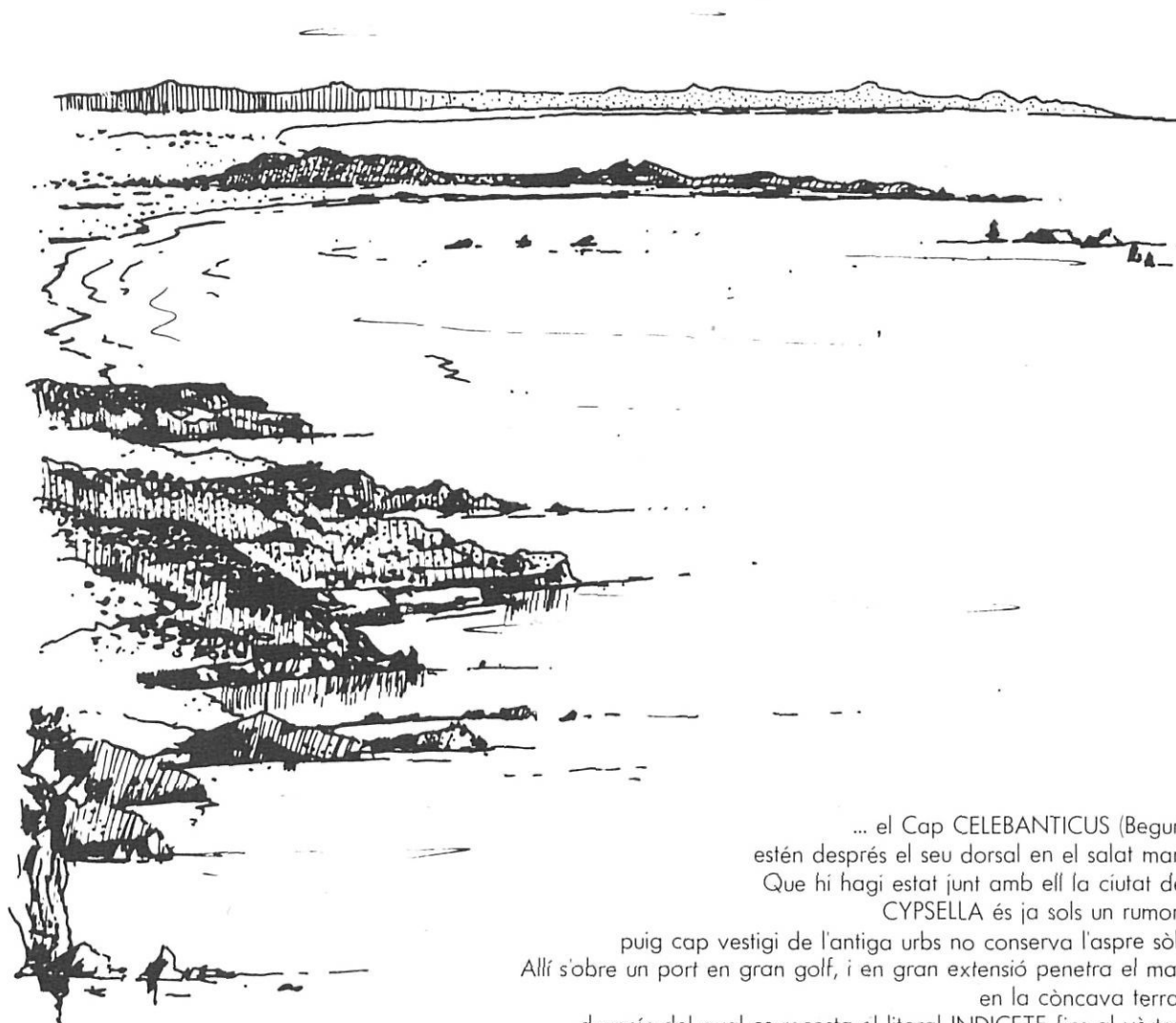
Així, les cimes de les penyes emparen en gran extensió tota la costa
amb roques emplaçades al seu davant
i entre les penyes s'amaga un abís immòbil,
reposa el mar i el pèlag, tancat, es manté en calma.

Després la marisma de TONON al peu de les muntanyes
i el cap de la penya TONONITA s'aixeca per on el sonor riu ANISTO
revolta la seva aigua espumosa tallant el mar amb el seu corrent.

Extret de FONTES HISPANIAE ANTIQUAE,
Schulten, vol. I. Barcelona 1922
(Traducció literal)

EL MASSÍS DEL MONTGRÍ
AL FONS LA BADIA DE ROSES I EL CAP DE CREUS

... el Cap CELEBANTICUS (Begur)
estén després el seu dorsal en el salat mar,
Que hi hagi estat junt amb ell la ciutat de
CYPSELLA és ja sols un rumor,
puig cap vestigi de l'antiga urbs no conserva l'aspre sòl.
Allí s'obre un port en gran golf, i en gran extensió penetra el mar
en la còncava terra,
després del qual es recosta el litoral INDICETE fins al vèrtex
del CAP PIRINEU.

Després d'aquell litoral, que ja hem dit jau tirat enrera,
s'aixequen els MONTS MALODES,
i s'alcen d'entre les ones dos esculls dirigint-se cap als núvols del doble cim.

Entre aquests, endemés, jau extensament
un port no estant exposat el mar a qualsevol vent.

Així les cimes de les penyes emparen en gran extensió tota la costa
amb roques emplaçades al seu davant,
i entre les penyes s'amaga un abís immòbil; reposa el mar,
i el pèlag, tancat, es manté en calma.